

УДК 336.717

Андрейків Т. Я.,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Сенищ П. М.,
к.е.н., доц., доцент кафедри банківської справи ДВНЗ “Університет банківської справи”, м. Київ

Сивуляк М. М.,
магістр, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО СТАБІЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто теоретичні підходи щодо визначення сутності ресурсів банку. На основі здійсненого аналізу наукових джерел узагальнено ознаки, за якими класифікують банківські ресурси. Встановлено значення фінансових ресурсів у діяльності банку. Належну увагу приділено доцільності розгляду банківських ресурсів як у мікроекономічному, так і у макроекономічному аспектах. Особливу увагу приділено характеристиці складових фінансових ресурсів банку. Охарактеризовано суть та значення власних, залучених та запозичених ресурсів комерційного банку, а також їх значення у забезпеченні стабільності банку. На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що структура ресурсів окремих банків є індивідуальною і залежить від ступеня їх спеціалізації, особливостей їх діяльності, стану ринку кредитних ресурсів та інших чинників. Окреслено шляхи вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням ресурсами банків.

Ключові слова: банківські ресурси, фінансові ресурси банку, банківський капітал, власні ресурси банку, залучені ресурси банку, запозичені ресурси банку.

Andreikiv T. J.,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finances, Credit and Insurance, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Senysch P. M.,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, SHEE "University of Banking", Kyiv

Syvuliak M. M.,
Master's degree student, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF FINANCIAL RESOURCES OF A BANK FOR ENSURING ITS STABILITY

Abstract. The theoretical approaches to defining the essence of bank resources are considered. On the basis of analysis of scientific sources generalized the signs used for classification of bank resources. The significance of financial resources for the activities of the bank is proved. The appropriate attention is given to consideration of expediency of bank resources both in microeconomic and macroeconomic aspects. Particular attention is paid to the characteristics of the components of the financial resources of the bank. Characterized the essence and significance of own, attracted and borrowed resources of commercial bank and their importance in ensuring its stability. Based on the analysis concluded that the structure of the resources of particular banks is individual and depends on the degree of their specialization, features of their activity, credit resources market conditions and other factors. The ways to solve problems associated with providing banks with the resources are outlined.

Keywords: bank resources, financial resources of the bank, bank capital, own resources of the bank, attracted resources of the bank, borrowed resources of the bank.

Постановка проблеми. Основу функціонування банківської системи складають фінансові ресурси, зростання яких сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання і домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах. Водночас сьогодні в умовах фінансової нестабільності в Україні помітно загострилися проблеми формування та використання ресурсів банків. Необхідність прискорення розвитку виробництва та обмеженість фондового ринку спричинили надто високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, вимагає прискореного нарощування банківських ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, низька ефективність виробництва, недостатній життєвий рівень населення та слабка довіра до банківської системи істотно ускладнюють вирішення цього завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з визначенням сутності фінансових ресурсів банку, знайшли відображення в працях таких вітчизняних науковців, як М. Алексеєнко, О. Васюренко, О. Вовчак, Ж. Довгань, А. Мороз, С. Павлюк, В. Рісін, М. Савлук, І. Федосік. Водночас в економічній літературі немає єдиного чіткого підходу до визначення сутності фінансових ресурсів банку,

що обумовлено складністю структури та їх різноманітністю. У своїх працях науковці окреслюють поняття “ресурси банку”, або “банківські ресурси”, проте дефініція “фінансові ресурси” практично не спостерігається, в той час як вагомого значення набуває вивчення саме їх сутності з метою вдосконалення системи управління ними. Це, своєю чергою, зумовлює потребу вирішення проблеми понятійного наповнення процесу управління ресурсами банків і, відповідно, реалізацію його механізму.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є здійснити аналіз наукових тверджень щодо визначення сутності фінансових ресурсів банку, а також встановити їх значення у забезпеченні стабільності банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку економіки України визначається високим динамізмом та інтегрованістю процесів у всіх її ланках, поглибленням міжгосподарських зв'язків та активною взаємодією зі світовим співтовариством.

Вагоме місце у цих процесах відводиться банківській системі як фінансовому посереднику та

Таблиця 1

Теоретичні підходи вчених щодо визначення сутності поняття “фінансові ресурси банку”

Автори	Наукова думка щодо визначення сутності поняття “фінансові ресурси банку”
Едвін Дж. Долан	Досліджуючи ресурси банку, пропонує звернутися до правового боку банківського балансового звіту, де відображені депозити, позики й акціонерний капітал банку.
Мороз А., Савлук М.	Ресурси комерційного банку – це сукупність коштів, що є у його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій.
Алексеєнко М.	Банківські ресурси – сукупність грошових ресурсів й виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг.
Волохата К.	Фінансові ресурси банку – це сукупність акумульованих з різних джерел коштів, які формуються у процесі розподілу та перерозподілу та використовуються в банківській діяльності з метою отримання прибутку.
Васюренко О.	Ресурси комерційного банку – це сукупність власних, залучених і цільових фінансових коштів банку, що знаходяться в безпосередньому його розпорядженні і використовуються на його розсуд для здійснення повномасштабної банківської діяльності.
Вовчак О. Руцишин Н.	Ресурси банку – це сукупність грошових коштів, що знаходяться у його розпорядженні й використовуються для здійснення активних та інших операцій.
Лаврушин О.	Банківські ресурси – це сукупність власних і залучених коштів, що є у розпорядженні банку та використовуються для проведення активних операцій.
Присяжнюк О.	Ресурси комерційного банку – його власний капітал, залучений і позиковий капітал, а також як самостійне джерело власних коштів банку.
Кутідзе Л., Гранько О.	Ресурси комерційних банків – сукупність власного капіталу і залученого банком у результаті проведення пасивних і активно-пасивних операцій, а також коштів, що є в його розпорядженні і можуть бути використані для активних операцій.

Примітка: складено на основі [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]

координатору руху фінансових ресурсів. Банки акумулюють грошові ресурси, здійснюючи водночас їх перерозподіл між різними суб'єктами ринку. Водночас у контексті успішного функціонування банків у сучасних умовах виокремлюється проблема їх ресурсного забезпечення як основи діяльності. Варто зазначити, що в сучасній економічній літературі існують різні, часто дискусійні погляди на розуміння та трактування суті поняття „банківські ресурси” залежно від тих чи інших критеріїв, які автори вкладають у розкриття змісту цього поняття і які у підсумку визначають його остаточне формулювання. Окремі автори не дають чіткого розмежування понять „банківські ресурси”, „банківський капітал”, „власний капітал банку”, таким чином ототожнюючи їх.

Більшість вчених ототожнюють фінансові ресурси банку та банківські ресурси. При цьому банківські ресурси визначають як основу діяльності будь-якого банку, оскільки процеси формування ресурсів і надання позик перебувають у тісному взаємозв'язку. Для з'ясування сутності фінансових ресурсів банку порівняємо наукові підходи вчених (табл. 1).

Розглядаючи економічний зміст ресурсів банків, зазначимо, що їх перелив здійснюється на кредитній основі та є своєрідним товаром. Споживча вартість банківських ресурсів полягає у спроможності функціонувати як капітал і приносити дохід у вигляді позичкового прибутку, що є складовою банківських прибутків. З огляду на це вважається: поняття „ресурси комерційних банків” може мати два аспекти.

По-перше, традиційні банківські ресурси являють собою акумульовані банком тимчасово вільні кошти господарства й населення на умовах забезпечення зобов'язань власності чи боргу для подальшого розміщення на ринку з метою отримання прибутку.

По-друге, окрім традиційних банківських ресурсів, у дане поняття можна включити й реальні можливості банку не лише акумулювати кошти в зобов'язання боргу та зобов'язання власності, а й можливості вилучати прибуток від проведення дохідних банківських операцій (дохідних активних, комісійних і посередницьких операцій). Натомість розмір прибутку має бути достатнім для окупності залучених та запозичених ресурсів і поступового зростання капіталу банку. Саме розуміння банківських ресурсів у широкому аспекті висуває на центральне місце проблему управління активами / пасивами.

Отже, можна погодитися, що ресурси банку – це сукупність грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій.

Окремі дослідники розглядають сутність банківських ресурсів через призму поняття „банківський капітал”. Виходячи з аналізу теоретичної сутності, поняття „капітал” визначають як відносини економічної власності між різними суб'єктами з приводу формування активів, в т.ч. грошових коштів у банку та їх використання з метою привласнення максимальних прибутків. При з'ясуванні сутності банківського капіталу зазначені автори виділяють

матеріально-речовий зміст і суспільну форму. До матеріально-речової структури банківського капіталу відносять засоби праці (банківську техніку, будівлі) та різні види грошових коштів (власні, залучені та запозичені). Суспільна форма банківського капіталу – це сукупність відносин економічної власності між різними економічними суб'єктами з приводу залучення, використання і привласнення грошових коштів.

Трактування фінансових ресурсів банку визначається специфікою діяльності банківських установ, які, з одного боку, виступають як фінансові інститути, що беруть участь у перерозподілі вільних фінансових ресурсів, а, з іншого, – як суб'єкти господарювання, що використовують фінансові ресурси у своїй діяльності.

Ресурси окремо взятого банку – це сукупність грошових коштів і виражених у грошовій формі матеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для кредитно-інвестиційних операцій та надання банківських послуг [10].

Ресурси ж усієї банківської системи – це особливе економічне поняття, що виражає сукупність економічних відносин із приводу створення, розподілу і використання коштів банківською системою на макроекономічному рівні. Наявність мультиплікаційного ефекту при створенні ресурсів банків, діяльність центральних банків із емісії платіжних засобів роблять досить проблематичним визначення сукупних ресурсів банківської системи країни шляхом арифметичного підсумовування ресурсів окремих банків.

Банківські ресурси доцільно розглядати як у мікроекономічному, так і у макроекономічному аспектах (рис. 1) [10].

Для уточнення, більш глибокого розуміння та подальшого з'ясування суті та економічної природи ресурсів банку необхідною є наукове обґрунтована їх класифікація як в узагальненому вигляді, тобто за найбільш суттєвими ознаками та критеріями, так і в деталізації - за джерелами їх формування та за складовими компонентами.

В економічній літературі класифікують банківські ресурси за різними ознаками: за джерелами утворення, економічним змістом, місцем мобілізації, можливістю прогнозування розмірів ресурсу, можливістю використання (рис. 2).

Найбільш поширеною в сучасній економічній літературі є класифікація ресурсів банку за джерелами їх формування, згідно з якою виокремлюють власні, залучені та запозичені (позикові) ресурси. Водночас окремі автори, не виокремлюючи запозичені ресурси, включають їх до залучених, виходячи з того, що це „чужі” для банку ресурси (зобов'язання банку перед вкладниками та кредиторами), тобто сформовані за рахунок зовнішніх джерел. З таким поглядом на структуризацію ресурсів банку неможливо не погодитися, оскільки здійснений таким чином поділ ресурсів банку впливає з їх економічної природи і тому є цілком аргументованим та логічним як з теоретичної, так і практичної точок зору.

Окрім того, необхідно зазначити, що банківські ресурси, часто ототожнюючи з банківським капіталом, класифікують саме з позицій капіталу.

Однією зі складових ресурсів банку є власні кошти, які є джерелом внутрішнього походження. До власних коштів відносять кошти статутного, резервного, страхового й інших капіталів банку, що формуються за рахунок прибутку, а також нерозподілений прибуток минулих та поточного років. Для аналізу фінансово-економічних показників банківської діяльності та розрахунку економічних нормативів використовується регулятивний капітал.

Власні ресурси – лише відправна точка для організації банківської справи, а їх роль значною мірою

зводиться до гарантування прибутковості та фінансової стійкості банку.

Найбільша частина пасивів банку, яка в декілька разів перевищує його власні кошти, - залучені кошти, що визначає специфіку банку як посередника у сфері фінансових відносин. Залучені кошти виступають основним джерелом формування ресурсів банку, які в подальшому спрямовуються для використання у формі проведення активних операцій. У банківській практиці всі рахунки клієнтів, відкриті в банку, узагальнено називають депозитами, а отже, залучені кошти – депозитними зобов'язаннями.

Рис. 1. Макро- та мікроекономічний аспекти формування ресурсів банків

Примітка: складено на основі [10]

Це джерело формування ресурсів є традиційним у банківській практиці, однак з розвитком вітчизняного фінансового ринку, залучення вітчизняної банківської системи у світові інтеграційні процеси зростає роль іншого джерела формування ресурсів банку - запозичених коштів.

Запозичені кошти мають суттєве значення для підтримки поточної банківської ліквідності й тому активно використовуються банками України. Операцію запозичення коштів називають купівлею фондів, а джерела запозичення - недепозитними зобов'язаннями банку. Відмінною особливістю

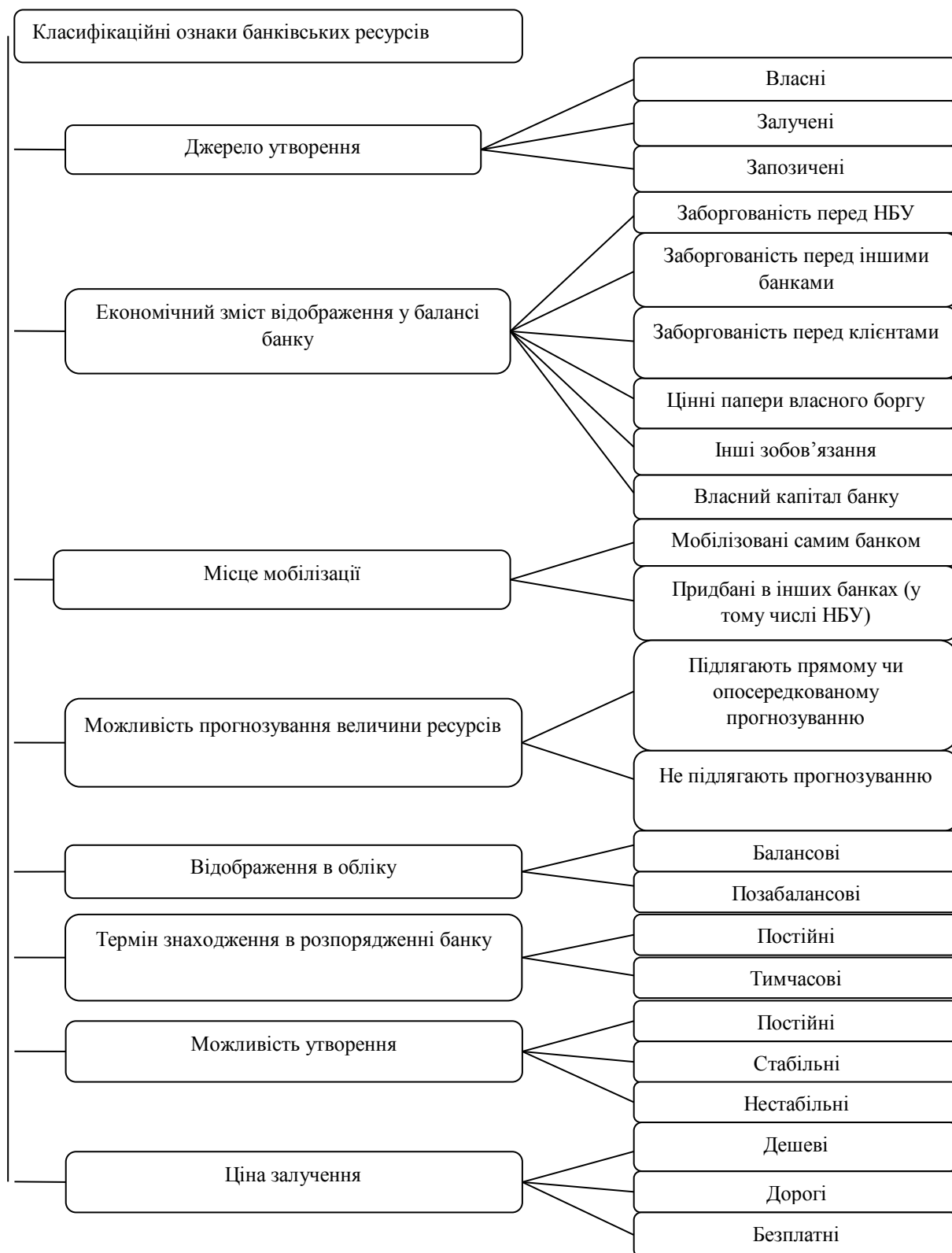

Рис. 2. Класифікація фінансових ресурсів банку

Примітка: складено на основі [2, 3, 4, 6]

запозичених коштів, виходячи з механізму їх акумуляції, є те, що в цьому випадку їх формування здійснюється за безпосередньої ініціативи банку, в той час як під час формування залучених ресурсів ініціаторами виступають клієнти банку.

Оскільки класифікація ресурсів банку за джерелами їх формування є визначальною з-поміж інших, з огляду на значний науковий і практичний інтерес, структуру ресурсів банку за складовими елементами відображено на рис. 3.

внутрішнього характеру. Зовнішніми чинниками впливу є: незадовільний стан світової та національної фінансово-економічних систем, недосконалість грошово-кредитної політики центрального банку, недосконалість законодавчої бази, підірвана довіра до кредитних установ, нерозвиненість ринку страхування та фондового ринку тощо. Найбільш вагомим чинником внутрішнього характеру щодо накопичення ресурсних проблем банків є: недостатній рівень капіталізації банків, а внаслідок цього – ненадійність,

Рис. 3. Класифікація ресурсів банку за джерелами формування

Примітка: складено на основі [7]

На основі проведеного аналізу з'ясовано, що структура ресурсів окремих банків є індивідуальною і залежить від ступеня їх спеціалізації, особливостей їх діяльності, стану ринку кредитних ресурсів та інших чинників. Так, універсальні банки, які здійснюють переважно операції з короткострокового кредитування, як основний вид залучених ресурсів використовують короткострокові депозити, а іпотечні банки, які займаються довгостроковим кредитуванням під заставу нерухомості, мобілізують ресурси шляхом випуску та реалізації довгострокових зобов'язань (іпотечних облігацій).

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Однією з необхідних передумов ефективного функціонування банків та їх фінансової стійкості є стабільність і достатність їх ресурсної бази. Сучасні ресурсні проблеми банків зумовлені багатьма чинниками як зовнішнього, так і

нестабільність та неспроможність банків пристосуватися до несприятливих змін кон'юнктури ринку. Вирішення проблем, які виникають під впливом вищеперерахованих чинників, вимагає від банків оптимізації ресурсної політики.

Для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням ресурсами банків України, необхідно перш за все забезпечити прискорення розвитку виробництва та активізацію фондового ринку. Крім того, банки, дбаючи про збільшення обсягів своїх ресурсів, повинні: збільшувати обсяг власного капіталу; активізувати роботу банку із залучення вільних коштів населення; запроваджувати нові види банківських продуктів для юридичних і фізичних осіб; прискорювати і впроваджувати ефективні методи маневрування ресурсами банків за умови виваженої, збалансованої політики відповідності пасивних і активних операцій банку.

Під час формування ресурсної бази банк передусім має визначити систему цілей та напрямки діяльності банку. Під час вироблення політики мобілізації ресурсів банк повинен реалізувати такі цілі: прибутковість, дотримання вимог регулюючих органів, ліквідність, мінімізація витрат, орієнтація на адаптацію, обсяги і ринок. Завданням політики банку щодо мобілізації ресурсів є формування необхідних коштів для подальшого їх розміщення шляхом найкращої реалізації цілей. Це потребує порівняння ресурсів через вибір найкращих елементів шляхом якісної їх оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долан З. Дж. Деньги. Банковское дело и денежно-кредитная политика / З. Дж. Долан ; [пер. с англ. В. Лукашевича и др. ; под общ. ред. В. Лукашевича, М. Ярцева]. – СПб. : “Санкт-Петербург оркестр”, 1996. – 496 с.
2. Банківські операції : підручник / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза]. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 384.
3. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики : монографія / М. Д. Алексеєнко. – К. : КНЕУ, 2002. – 276 с.
4. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564 с.
5. Волохата К. О. Сутність і значення ресурсної бази банків / К. О. Волохата // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 147-154.
6. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посібник / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2006. – 463 с.
7. Лаврушин О. І. Формування фінансових ресурсів комерційних банків / О. І. Лаврушин, С. Л. Коваль // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 110-115.
8. Присяжнюк О. П. Джерела формування та зміцнення ресурсної бази комерційних банків в Україні / О. П. Присяжнюк // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – 2011. – № 31. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/pprbsu/201131/11_31_27.pdf.

9. Кутідзе Л. С. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: деформація під впливом світової фінансової кризи / Л. С. Кутідзе, О. А. Гранько // Економічний простір. – 2009. – № 23/2. – С. 131-139.

10. Руцишин Н. М. Фінансові ресурси банку та особливості їх формування в сучасних умовах / Н. М. Руцишин // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія “Економіка і управління”. – 2014. – № 30. – С. 263-279.

REFERENCES

1. Dolan, Z. Dzh. (1996), *Den'gi. Bankovskoe delo i denezhno-kreditnaja politika*, “Sankt-Peterburg orkestr”, SPb., 496 s.
2. *Bankivs'ki operatsii*, A. M. Moroz, M. I. Savluk, M. F. Pukhovkina ta in. (2010), KNEU, K., s. 384.
3. Alekseienko, M. D. (2002), *Kapital banku: pytannia teorii i praktyky*, KNEU, K., 276 s.
4. Vovchak, O. D. Ruschys'hyn, N. M. and Andrejkiv, T. Ya. (2008), *Kredyt i bankivs'ka sprava*, Znan'nia, K., 564 s.
5. Volokhata, K. O. (2011), *Sutnist' i znachennia resursnoi bazy bankiv, Visnyk Universytetu bankivs'koi spravy Natsional'noho banku Ukrainy*, № 1, s. 147-154.
6. Vasiurenko, O. V. and Volokhata, K. O. (2006), *Ekonomichnyj analiz diial'nosti komertsijnykh bankiv*, Znannia, K., 463 s.
7. Lavrushyn, O. I. and Koval', S. L. (2011), *Formuvannia finansovykh resursiv komertsijnykh bankiv, Finansy Ukrainy*, №7, s. 110-115.
8. Prysiazhniuk, O. P. (2011), *Dzherela formuvannia ta zmitsnennia resursnoi bazy komertsijnykh bankiv v Ukraini, Problemy ta perspektyvy rozvytku bankivs'koi systemy Ukrainy : zb. nauk. prats'*, №31, available at : http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/pprbsu/201131/11_31_27.pdf.
9. Kutidze, L. S. and Hran'ko, O. A. (2009), *Struktura zaluchennia finansovykh resursiv komertsijnym bankom: deformatsiia pid vplyvom svitovoi finansovoi kryzy, Ekonomichnyj prostir*, №23/2, s. 131-139.
10. Ruschys'hyn, N. M. (2014), *Finansovi resursy banku ta osoblyvosti ikh formuvannia v suchasnykh umovakh, Zbirnyk naukovykh prats' DETUT. Seriiia “Ekononika i upravlinnia”*, №30, s. 263-279.